

BATARGÜE

Nom d'una petita i profunda vall al NO. de Nerill (alta Ribagorça). El lloc és molt accidentat i ple de petits barrancs que d'una i altra banda conflueixen a la part central de la vall en l'anomenat *Barranc de Batargüé*. Per arribar-hi des de Nerill, cal davallar per una costa molt rosta.

PRON. POP.: *batargüé* (oït per Terrado a Nerill i a Les Paüls); *batergüé* (anotat per Terrado en una ocasió a Nerill).

ETIM. La terminació ha sofert la mateixa evolució fonètica que *Senegüe* (llogaret a 5 k. de Sabiñánigo) i els in comptables NLL aragonesos en *-ué* (-öi); i en Navarqüé (partida de Bonansa, alta Ribagorça). L'aspecte basc en aquests topònims és evident. Potser podríem pensar en un derivat del basc PATAR 'cuesta escabrosa' (Azkue, DBEF, s. v.), normal en alt i baix navarrès, labortà, roncalès i suletí. Coromines ha relacionat amb aquest most basc el nom d'un poble de la ribera del Segre: *Albatarrí* (cf. E.T.C. I, 211 i *Onomasticon*, s. v.).

Això ens tempta a suggerir una proporció: *Navarri* (població vora l'Éspera, prop de Campo) seria a *Navarqüé* com *Batarri (suposat per *Albatarrí*) seria a *Batargüé*. Val a dir que, si el topònim pirinenc ve del basc *patarr*, la *b*- no és natural a Ribagorça com ho és al Pla de Lleida, on pot explicar-se per una pertorbació deguda a l'àrab. Però hi ha fets bascos que indiquen preferència per la *b*- inicial en grans masses de vocabulari, mentre que la *p*- abunda més en manlleus i mots de creació elemental. Això està d'acord amb el que degué ser la situació en aquità i en ibèric.¹ No és, per tant, improbable que hi hagués una variant *batar* al costat de *patar*. L'absència de sonorització de *-t*- és ben justificable en un mot d'origen basc conservat a la zona del Pirineu. X. T.

¹ Cf. Mitzelena, *Fonètica*, 12.19: «En aquit. nunca se escriben geminadas *b*, *d* y *g*. En inicial *b*- es sumamente frecuente, *p*- prácticamente inexistente, lo mismo que en ibérico (nombres y textos en caracteres latinos y griegos). En ambas lenguas, *p* tiene la apariencia de ser una variante de *b* en inicial de segundo miembro».

BATEA

Poble important de la Terra Alta.

PRON. POP.: *batéa* (1954). *Gentilici*: *bateà*, *-ans* (DAg).

GGC, 470-3 (amb bona foto, p. 472); descripció suggestiva del poble i visió del terme i camins, en J. Espinàs, *A peu per la T. Alta*, 1989, pp. 79-81; i l'estudi quasi monogràfic de Vidiella, que cito infra.

DOC. ANT. 1153 (citat junt amb *Rasquera*, MiretS, *TempH* 80 i Morera, *Tarr. Crist.* I, 430; Vidiella, *BoHiGeBaArag.* II, 42, 110); la forma del nom és amb grafia uniforme com l'actual, si bé d'algunes de les cites no el tinc amb context; ¹ 1181: poblat a fur de Sa-

ragossa (Vidiella, *BoHiGeBArag.* I, 98; *BABL* II, 415); 1200, carta de població (ibid. II, 112); 1281: *Bathea* (ibid.); 1293 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* I, 243); 1328 (*BABL* v, 118); 1336 (Vidiella, o. c.); 1359: *Batea* (*CoDoACA* XII, 44); 1381: *Batea* (Rubió, *Docs. Cult. Med.* II, 242); i Vidiella el dona amb la mateixa forma en moltes notícies tretes de l'Arxiu parroquial, des de 1445 a 1814 (*BoHiGeBArag.* II, 98-103); segell municipal. «*Batea y Pinyeres*» GGC.

ETIM. No dubto que és aràbiga com ja vaig dir en E.T.C. I, 226. I anem bastant a la segura, admetent que ve del mot àrab conegut amb les variants *battīya* i *bātīya*, que designava diversos atuells, amb el sentit general de 'conca', 'atuell còncav': 'gaveta o plata de fusta', 'bóta, barril, gerra'. Com que aquesta vila es troba en la gran conca originària de la Vall Major, quan aquesta ja s'obre cap al Matarranya, del qual és afl. dr., i és una zona on hi hagué forta influència i llarg domini dels moros, podem donar per segura aquesta etimologia: per comparació de forma de la seva conca fluvial amb una conca de fusta o anàloga. La *i* aràbiga en contacte amb l'emfàtica *ʔ* sona com una *e* catalana.

Després de grans dubtes i polèmica, s'ha aclarit que aquesta fou verament l'etimologia del cast, i port. *batea* (que hom havia cregut americanisme, sense base lingüística, a base de deduccions fonamentalment suposades); però des de l'estudi a fons del DECH la qüestió ha quedat resolta a favor de l'arabisme, ve especialment DECH I, p. 543b31, 38, 56, i nota 6 (544 a51). Si fins els arabistes havien dubtat era perquè no és mot fundat en arrel aràbiga; però manllevat del persa, és ja antic i ben arrelat en l'àrab general. Per més que *batea* no hagi passat al català, amb caràcter apel·latiu, tenim present que Batea ja no és lluny de la frontera lingüística, i fou poblat a fur de Saragossa. L'objecte, *batea* es prestava a comparacions (igual que *conca*, fecund en la nostra toponímia); cf. també l'altra acc. comparativa hisp-amer. 'barca en forma de caixa' (i ací mateix l'article *Barca*, i cast. *El Barco*).

D'altra banda no hi ha altra perspectiva etimològica seriosa. Res a veure amb el ribag. *Betesa* (< ABELLASIA, amb una evolució fonètica exclusiva del pre-català de l'alta Rbg.). Només per mostrar que no hem negligit altres vies imaginables: un NP semblant es troba en l'Antiguitat, *Báτεια*, sembla clar que era preindoeuropeu, i se'ns transmet com la llegendària filla de Teucros, muller de Dàrdanos, així com en una inscripció del Nòricum (*CIL* III, 5031): atès que un *Bato* masculí és freqüent com a nom illíric., Krahe admet com a versemblant que aquell també ho fos (*Altilyr. PNN*, 16, 17-20, 159-160); però fet que a una *-t*- intervocàlica tocava sonorització en *-d*.

Majorment, no essent vila litoral, la Dardània i fins Ilhíria són terres massa remotes. Arbitrari seria també pensar en el cèltic o res indoeuropeu: car tampoc s'hi prestaria el significat si pensàvem en un BATI- adjectiu que sembla ser la base de l'irl. ant. *baith* 'boig, llunàtic' estudiat per Thurneysen. I contra el proto-